

УДК 339.5:338.46

Р. Заблоцька, д-р екон. наук, проф.,
О. Шепель, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ УГОДАХ

Глобалізація світогосподарських зв'язків є однією з головних тенденцій сучасності, яка не лише впливає на економічне життя, а й має глибокі політичні та соціальні наслідки. Вона спричинюється до динамічного розвитку міжнародної інтеграції, яка є невід'ємною складовою міжнародних економічних відносин поряд зі світовими ринками капіталу, товарів, робочої сили та трансферу технологій. Завдяки глибшій інтеграції на регіональному рівні створюються інституційні платформи поширення кооперації на багатосторонній основі.

Інтенсифікація регіональної економічної інтеграції здійснюється шляхом трансформації не тільки базових економічних відносин між країнами, а й інституцій регулювання, що визначають матриці поведінки економічних суб'єктів. Одним із проявом економічної інтеграції є лібералізація руху робочої сили задля об'єднання ресурсів та зусиль країн у вирішенні питань внутрішньої інтеграційного співробітництва у галузі регулювання міграційних потоків робочої сили. Існує безліч бар'єрів у сфері міжнародного руху робочої сили, в тому числі і в міграційних потоках у межах інтеграційних угруповань. Тому центральним напрямом наукових досліджень в умовах посилення регіоналізації світового господарства стає саме аналіз принципів та інструментарій інституційного регулювання міграції робочої сили в інтеграційних об'єднаннях, її еволюції, а також комплексна оцінка економічних та соціальних наслідків цього процесу. Ключовим питанням інституційного регулювання міжнародної міграції робочої сили в регіональних інтеграційних угрупованнях є оптимізація співвідношення регіоналізму і глобалізму на основі норм та принципів СОТ.

Ключові слова: *світове господарство, міжнародна інтеграція, регіональні інтеграційні угоди, рух факторів виробництва, міжнародна міграція робочої сили, СОТ, ГАТС, лібералізація світової торгівлі.*

Постановка проблеми. Публікації вітчизняних і закордонних авторів присвячені дослідженню конкретних питань регулювання світової торгівлі товарами, інвестиціями та послугами, а саме: механізму регулювання світогосподарських зв'язків, тенденціям міжнародної торгівлі товарами та послугами, становленню та розвитку інтеграційних угруповань, ролі та місця міжнародних торговельних організацій у світогосподарських процесах тощо. Водночас у вітчизняній науковій літературі практично немає наукових розробок щодо особливостей регулювання міграції робочої сили в регіональних інтеграційних угрупованнях у контексті актуалізації питань щодо лібералізації руху робочої сили.

Мета статті – структурувати і дослідити стан і тенденції регулювання міжнародної міграції робочої сили в регіональних інтеграційних угрупованнях та лібералізація світового ринку робочої сили у зв'язку з процесами регіональної інституціоналізації глобальної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні теоретичні і практичні проблем становленню та розвитку інтеграційних угруповань досліджено у працях вітчизняних аналітиків: В. Будкіна, І. Бураковського, Ю. Пахомова, А. Поручника, О. Рогача, В. Савчука, В. Сіденка, А. Філіпенка, О. Шниркова. Проблеми розвитку міжнародного ринку робочої сили в умовах поглиблення міжнародного поділу праці, глобалізації і регіоналізації світогосподарських зв'язків висвітлені у працях учених В. Фарр, Е. Равенштайн, Е. Лі, Дж. Хікс, Дж. Джонстона, І. Валлерстайна, П. Кругмана, М. Піоре, С. Брезіса, Дж. Аткинса, Б. Лутс, М. Лукаса, Дж. Девідсона, Ф. Гріна, Т. Ромашенко, І. Кукурудза, А. Румянцева, Р. Стананова, Д. Акімова, Н. Бахченнова, Б. Дмитрука та ін.

Основні результати дослідження. Протягом останнього десятиліття спостерігалось стрімке зростання чисельності регіональних торговельних угод. Більше половини світової торгівлі сьогодні відбувається у межах існуючих або таких, що знаходяться у процесі свого становлення регіональних торговельних блоків і майже кожна країна у світі є членом однієї або декількох угод з регіональної інтеграції. Розростання комплексу регіональних і двосторонніх угод про вільну торгівлю перетворилося на нову тенденцію в сучасній світовій економіці й дедалі більше привертає до себе увагу

дослідників, політиків, підприємців. Якщо 60-ті і 80-ті роки ознаменувалися, відповідно, першою і другою хвилями регіоналізму (були створені або реанімовані економічні організації практично в усіх регіонах як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються), то в 1990–2000-х роках відбувся сплеск білатералізму, тобто укладення двосторонніх угод про вільну торгівлю, причому в багатьох випадках між країнами, що належать до різних регіонів [1]. Створення всеосяжної економічної та торговельної угоди між ЕС і Канадою (СЕТА), регіональної угоди про всеосяжне економічне партнерство (RCER) в регіоні Азії, Угода про всеосяжне та поглиблене транстихоокеанське партнерство (ТТП) виходять за межі звичних уявлень про традиційну регіоналізацію світового господарства і наголошують на нову форму торговельної лібералізації, а саме міжконтинентальні зони вільної торгівлі.

Метою регулювання економічних та соціальних процесів є досягнення більш високого рівня суспільного добробуту і повинне розроблятися і реалізуватися в житті інституційними регуляторами, які діють від імені громадян і можуть здійснювати лише обмежену кількість доручень унаслідок стандартних проблем обмеженої раціональності.

Конфігурація прав власності, що існують в економіці в будь-якій момент часу визначається і гарантується структурою управління або порядком. Останній можна розуміти як систему правил у сукупності з інструментами, які забезпечують виконання цих правил. Загалом порядок може бути захищений за допомогою "суто суб'єктивних" механізмів (ціннісно-раціональних, релігійних та ін.) або через "очікування певних зовнішніх ефектів". Інституціональна економічна теорія має справу з другим випадком, а саме з системою, яка обмежує можливу поведінку економічних суб'єктів за допомогою санкцій. Зі свого боку, санкції встановлюються за допомогою або закону, або звичаю (включаючи соціальний захист етичних та моральних кодексів поведінки).

Інституційні бар'єри є видом обмеження конкуренції, який обумовлений існуючими інституційними рамками, що визначають поведінку учасників конкурентного процесу як формального, так і неформального характеру, що дозволяє їх розділити на два типи: адміністративні (формальні) і неформальні бар'єри.

Формальні бар'єри включають набір політичних (законодавчих, юридичних) правил, економічні правила і контракти. Політичні правила в широкому сенсі визначають ієрархію держави, його основну структуру ухвалення рішень і експліцитні характеристики контролю над питанням денного. Економічні правила визначають права власності. Контракти визначають умови, правила проведення обміну між економічними суб'єктами. Функція правил полягає в тому, щоб враховуючи початкові здібності сторін, що здійснюють обмін, полегшити транзакцію.

Неформальні обмеження не можуть бути так точно визначені, як формальні. Вони є деяким узагальненням правил, які допомагають вирішити нескінченні проблеми, пов'язані з обміном, але які не розглядаються у межах формальних правил. Саме тому, що ці обмеження є неформальними, вони стійкіші в часі, їх набагато складніше змінити, чим формальні правила. Вони дозволяють економічним суб'єктам здійснювати обмін без обдумування кожного свого кроку і без детального аналізу всіх нюансів угоди, що укладається. Стала практика, традиції і культура – слова, за допомогою яких можна визначити постійність неформальних обмежень. Вони складаються із загальної угоди, яка сприяє вирішенню проблем координації, причому всі сторони зацікав-

лені в тому, щоб всі економічні агенти підтримували цю негласну угоду. Також неформальні обмеження включають норми поведінки, які є загальновизнаними (як, наприклад, норми поведінки, що визначають відносини в сім'ї, бізнесі, школі тощо), а також так звані кодекси поведінки (наприклад, чесність). Самі контракти або угоди містять у собі деякого роду примушення. Адже правила і норми поведінки підтримуються за рахунок того, що друга сторона у разі їх невиконання може здійснити відплату, або є деяка третя особа, яка може скористатися своїми повноваженнями і застосувати деякі соціальні санкції. Інакше кажучи, ефективність цих норм поведінки залежить від ефективності механізму примушення.

Інституційні бар'єри можна класифікувати як регуляторні та нерегуляторні. Прикладом регуляторних бар'єрів слугує будь-який закон, який впливає на конкуренцію: наприклад жорсткі норми отримання ліцензії. Нерегуляторні бар'єри обмежують ефективну конкуренцію на ринку: це, скажімо, ексклюзивні позиції постачальників послуг, які існують на деяких ринках. В окремих випадках регулювання необхідне для виправлення ефектів нерегуляторних бар'єрів та гарантування ефективного конкурентного середовища.

Таблиця 1

Бар'єри у міжнародній міграції робочої сили

Спосіб постачання послуг	Види бар'єрів та їхня спрямованість		
	Обмеження доступу на ринок	Обмеження національного режиму	Інші види обмежень
Рух фізичних осіб – виробників послуг у країну споживача	В'їзні та виїзні візи, дозвіл працювати за наймом, ліцензування і квотування в'їзду з метою роботи за наймом, критерії економічної необхідності	Обмеження цивільних і майнових прав емігрантів Обмеження на в'їзд членів сім'ї Обмеження трансферів зарплати в інші країни Оподаткування іноземців Обмеження на отримання кредитів для іноземців	Правила в'їзду та виїзду іноземних працівників Культурні бар'єри Система визнання кваліфікації

Джерело: [2].

Існує чимало підходів до регулювання руху робочої сили в межах регіональних інтеграційних угод. Одні угоди охоплюють мобільність робочої сили загалом (включаючи постійну міграцію та безробітних); другі дозволяють вільний рух робочої сили (включаючи вхід на місцеві ринки робочої сили); треті обмежують рух робочої сили в торговельних чи інвестиційних видах діяльності; деякі угруповання, подібно до ГАТС, регулюють саме тимчасовий рух і лише для осіб, що надають послуги. Окремі торговельні угруповання регулюють рух робочої сили всіх кваліфікацій, тоді як інші заохочують міграцію тільки висококваліфікованих працівників [6].

Підходи до регулювання руху робочої сили в межах регіональних інтеграційних угод визначаються рядом факторів, а саме: географічним розташуванням країн, схожістю рівнів розвитку країн, історичними та культурними зв'язками у межах інтеграційного об'єднання. Угоди між країнами-сусідами зі схожим рівнем розвитку характеризуються більш ліберальним режимом міграції робочої сили (ЄС), і навпаки, угоди між країнами, що різняться за рівнем розвитку, встановлюють жорсткий режим (угода США – Йорданія) [4, с. 47].

Досить важко оцінити та зіставити рівні лібералізації руху робочої сили в межах регіональних інтеграційних угод та багатосторонніх угод, таких як, наприклад, СОТ. Угода СОТ не регламентує рух робочої сили. Проте рух фізичних осіб як постачальників послуг належить до способу 4 надання послуг у межах ГАТС. Цей режим охоплює діяльність незалежних постачальників послуг; осіб, що працюють не за наймом, найманих працівників іноземних компаній, що ведуть свою діяльність на тери-

торії країни-члена. ГАТС застосовується до постійних та тимчасових резидентів країн-членів СОТ.

З метою досягнення запланованого рівня лібералізації в інтеграційних угодах необхідно гармонізувати положення щодо руху робочої сили та щодо надання послуг. Посилення руху фізичних осіб не завжди супроводжується зростанням пропозиції послуг, проте справжні можливості залежать від рівня лібералізації у відповідних сферах послуг. Це стосується не лише угод про застосування способу 4 в торгівлі послугами (МЕРКОСУР, ЄС – Мексика, США – Йорданія, а також Угода щодо вільного руху в ЄС), руху резидентів країни (АНЗСЕРТА, ЄС – Мексика, угоди Європейського регіону), а й окремих правил для кожної галузі (ЄС, ЄС – Мексика). Право на вільне пересування не дає права на застосування професійних навичок; національні правила передбачають ліцензування та атестацію кваліфікаційного рівня.

Досить важко досягти бажаного рівня лібералізації, застосовуючи численні підходи – є ризик зупинитися на місці. Порівнюючи винятки з різних угод, можна дійти висновку, що марно акцентувати увагу на обмеженнях, якщо угодою не надається дозвіл. Наприклад, ЄС надає право вільно пересуватися та працювати в межах Союзу. Таким чином, необхідно встановити перелік робочих місць, які можуть надаватися тільки громадянам певної країни. Національність не є загальною вимогою в регіоні АСЕАН. Громадянам АСЕАН перевага не надається, однак деякі країни все ж надають певні преференції для громадян конкретних країн. Аналогічно, усі країни-члени мають дозволи, якими можуть користуватися мігранти за угодами про взаємне визнання, але жодна країна не на-

дає перевагу громадянам АСЕАН перед громадянами інших держав, з якими підписані подібні угоди. Дане положення не є поширеним, але потреба в ньому існує [7].

Деякі договори про рух робочої сили встановлюють винятки для певних галузей, згідно з іншими договорами певні галузі є недоступними визначеним мобільним групам. Наприклад, у межах Всебічного регіонального економічного партнерства виділяють такі галузі щодо тимчасового в'їзду та тимчасового перебування осіб, які переміщуються всередині компанії:

- послуги з телекомунікацій;
- конструкторські та пов'язані з ними послуги з будівництва;
- роздрібна торгівля;
- освітні послуги;
- послуги із захисту навколишнього середовища;
- фінансові послуги;
- здоров'я та соціальні послуги;
- туризм та послуги, пов'язані з подорожами;
- послуги для відпочинку, культури та спортивні послуги (крім аудіовізуальних послуг);
- транспортні послуги;
- енергетичні послуги [8].

В угодах, які не передбачають вільного руху постачальників послуг (угоди ЄС – Мексика, USMCA, США – Канада – Мексика, Канада – Чилі, США – Йорданія, МЕРКОСУР, Японія – Сінгапур, Група трьох), часто використовуються класифікації ГАТС, іноді навіть дослівно [4, с.31]. Отже, такі угоди виключають постійну міграцію та доступ на ринки послуг (хоча USMCA та угоди між Канадою і Чилі передбачають тимчасове входження на ринок для певного кола осіб); не суперечать державним офіційним правилам перетину кордонів та перебування певних осіб на території країни (за умови чинності таких зобов'язань країни). Деякі інші угоди (між ЄС та Мексикою, Американська зона вільної торгівлі – ФТАА) надають більше регуляторних повноважень своїм учасникам, які відповідають компетенції та зобов'язанням учасників угоди, відносно умов праці, визнання статусу резидента країни.

У той час як деякі угоди регулюють рух робочої сили та надають право на імміграцію (ЄС), більшість угод гарантує лише спеціальний доступ або розширює вже наявні права. Сторони угод також видають дозволи, візи, гранти на свій власний розсуд, проте відповідно до законодавства щодо міграції та руху робочої сили. Згідно з іншими угодами, положення стосовно лібералізації не можуть змінювати рішення щодо заборони імміграції, але можуть врегульовувати спірні питання у тих випадках, коли місцеві заходи є неефективними (наприклад, угоди між Канадою та Чилі, НАФТА).

Регіональні угоди континентального характеру не завжди містять однакові положення, які стосуються всіх держав-членів таких угод, оскільки країни мають різні мотиви та контекстуальні реалії, коли йдеться про сприяння торгівлі та мобільності. Національна динаміка, така як політичні та соціально-економічні відмінності, потреби ринку праці, проблеми безпеки, демографічні тенденції, етнічна напруженість, впливають на позиції країн щодо запровадження вільного доступу до ринку праці. Яскравим прикладом виступає Африканська континентальна зона вільної торгівлі, де більшість міграційних процесів у межах африканського континенту має внутрішньорегіональний характер. Поточне переміщення осіб не тільки є переважно внутрішньорегіональним, але й характеризується міграцією низькокваліфікованих працівників, які здебільшого працюють неофіційно. Хоча більшість африканців хотіли б бачити

прогрес у полегшенні руху товарів, те ж саме не відбувається щодо переміщення осіб. Слід зазначити, що деякі країни неохоче беруть участь у Протоколі з вільного руху у своїх регіональних економічних співтовариствах. Наприклад, вони готові зняти обмеження на пересування певних категорій працівників (наприклад, водіїв вантажівок) або бізнесменів. На континентальному рівні вони вважають за краще брати участь лише в переговорах про вільну торгівлю, уникаючи поступок щодо вільного переміщення осіб. Деякі основні причини цих настроїв включають конкуренцію за обмежені можливості працевлаштування та інші економічні ресурси, уявлення про знижену заробітну плату в країні та уявлення про ризик зростання злочинності [8].

Існують угоди (проекти угод ФТАА), в яких ключовий персонал розглядається в розділах, присвячених інвестиціям, а спосіб 4 – у розділах стосовно послуг. Так, у рамковій угоді з інвестицій АСЕАН наголошується на більшому стимулюванні вільного руху кваліфікованої робочої сили, угода між США та Йорданією враховує візові зобов'язання інвесторів, а угода між ЄС та Мексикою в розділі фінансових послуг визначає національну належність керівного складу компанії. Ці угоди регулюють встановлення способу 3, а також зв'язку між способами 3 і 4. Такі положення можуть як виходити з рамки ГАТС щодо визначення "ключового персоналу", так і встановлювати зобов'язання членів СОТ за ГАТС щодо способу 4 (внутрішньокорпоративні трансфери). Цілі розділи в угодах присвячуються тимчасовому руху робочої сили, товарів, послуг, інвестицій (Група трьох, двосторонні угоди Латинської Америки) або внутрішньокорпоративним трансферам та руху резидентів усередині країни (угода між Сінгапуром та Японією).

Інтеграція мігрантів відбувається з певними протиріччями в різних регіональних інтеграційних угодах, незважаючи на те, що більшість країн-членів РТУ зазвичай надають повний або частковий доступ до державних навчальних закладів та послуг, включаючи курси для підвищення кваліфікації та професійне навчання, однак в деяких об'єднаннях (АСЕАН) возз'єднання сімей дуже обмежене, як і доступ до громадянства та постійного проживання. Ці права, якщо вони взагалі доступні, майже завжди зарезервовані за висококваліфікованими особами та особами з високими доходами. Навіть якщо мігрантові вдалося переїхати із членами сім'ї, його/її дружині/чоловікові не надається автоматичного права на роботу. [8, с. 34-38].

Через високі витрати, тривалість і значну складність навігації по регулярних каналах міграції багато мігрантів неофіційно працюють у країнах призначення без правового статусу. Незалежно від документів, які вони мають, мігранти в регіоні часто зазнають експлуатації та зловживань через неналежний захист своїх трудових прав під час прийому на роботу та виконанні своїх службових обов'язків.

Жінки стикаються з додатковими труднощами у доступі до можливостей безпечної та легальної міграції, оскільки доступний для них вид роботи часто є менш оплачуваним та надає менше правового захисту через відсутність офіційного оформлення. Протекціоністська політика в деяких країнах обмежує переміщення жінок за сектором економіки, місцем призначення чи іншими факторами, які вважаються небезпечними або суперечать традиційним соціальним цінностям [7].

Вирішуючи ці виклики, Міжнародна організація праці запроваджує різні програми (TRIANGLE для АСЕАН), де за допомогою надання технічної допомоги та підтримки уряду, соціальним партнерам, громадянському суспільству та регіональним органам сприяє створення

набору політик, інструментів та послуг, які підвищують внесок трудової міграції у стабільне та інклюзивне зростання та розвиток [10].

Зрештою, відповідні угоди демонструють симбіотичний зв'язок між нормами регулювання в межах ГАТС та інтеграційних об'єднань. Останні містять чимало посилань на ГАТС, члени USMCA, наприклад, запропонували нові моделі до ГАТС. Регіональні угоди черпають нові ідеї з подібних угод, чимало угод Латинської Америки досить схожі між собою. А вплив USMCA та угод Мексики з ЄС є доволі відчутним у пропозиціях круглого столу ФТАА.

Регіональні інтеграційні об'єднання передбачають два види руху робочої сили – вільний рух (або наближений до нього) та надання права на пересування окремим групам осіб, що мають відношення до торгівлі. У межах цих видів угоди містять безліч спільних положень та різняться за обсягом зобов'язань, специфікою підходів. Інтеграційні об'єднання, які надають загальний дозвіл щодо певних категорій професій, але встановлюють винятки для деяких секторів економіки, можуть передбачати додаткову лібералізацію або просто відобразити рівень зобов'язань країни відповідно до ГАТС (країни, що входять до певних торговельних об'єднань і які є членами СОТ, не можуть встановлювати більше обмежень на доступ робочої сили, ніж це зафіксовано в угоді ГАТС) [5].

Висновки. Отже, сьогодні регіональні інтеграційні угруповання сприяють розвитку процесу поступової лібералізації міжнародної міграції робочої сили. Основною перевагою регіоналізму порівняно з багатостороннім регулюванням міжнародної міграції робочої сили є те, що він дає змогу процесу лібералізації просунути значно далі, ніж у межах багатосторонніх міжнародних інституцій, де досягнення угоди між країнами-членами організації часто утруднюється через велику кількість договірних сторін і різницю в їхніх пріоритетах. У цьому плані завдяки глибшій інтеграції на регіональному рівні можуть створюватися своєрідні платформи для поширення інтеграції в даній сфері на глобальній/багатосторонній основі. Виявлені тенденції регулювання міжнародної міграції робочої сили на регіональному рівні в умовах глобалізації свідчать про його суперечливість. Це пов'язано не тільки зі стихією ринкової системи господарства й асиметрією розподілу ресурсів у світі, але і з нерівномірністю економічного розвитку та, відповідно, неоднаковим доступом економічних суб'єктів до переваг тіснішої міжнародної співпраці.

Список використаних джерел

1. Ornelas E. Endogenous Free Trade Agreements and the Multilateral Trading System / E. Ornelas // Journal of International Economics, 2005 a. – № 67. – P. 471-497.
2. Заблоцька Р. О. Характеристика та класифікація торговельних бар'єрів на ринку послуг / Р. О. Заблоцька // Журнал Європейської Економіки. – 2008. – Том 7, № 3. – С. 345-360.
3. Deardorff A.V. International Provision of Trade Services, Trade, and Fragmentation / A.V. Deardorff // Review of International Economics, 2001. – № 9(2). – P. 233-248.
4. Stephenson S. Approaches to Liberalizing Services / S. Stephenson // Policy Research Working Paper. – Wash., 1999. – № 2107. – 100 p.
5. Hoekman B. Services Trade and Growth / B. Hoekman, A. Mattoo // World Bank Policy Research Working Paper, 2008. – № 4461. – 38 p. URL: <http://www.econ.worldbank.org> (date of access: 24.06.2022).
6. Walmsley T. Relaxing the Restrictions on the Temporary Movement of Natural Persons: A Simulation Analysis / T. Walmsley, L.A. Winters // Journal of Economic Integration, 2005. – 20(4). – P. 688-736.
7. Comparative Study on Laws and Policies in the Management of Migrant Workers in ASEAN Jakarta, ASEAN Secretariat, April 2021.
8. Annex Iv Schedule Of Specific Commitments On Temporary Movement Of Natural Persons. *Indonesia*. URL: <http://fta.mofcom.gov.cn/rcep/rceppdf/08%20ID's%20Annex%20IV.pdf> (date of access: 24.06.2022).
9. Beyond borders? Africans prefer self-reliant development but remain skeptical of free trade and open borders. AD433. URL: <https://www.afrobarometer.org/publications/ad433-beyond-borders-africans-prefer-self-reliant-development-remain-skeptical-free> (date of access: 23.06.2022).
10. Triangle In ASEAN. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/asia/projects/WCMS_428584/lang--en/index.htm (date of access: 24.06.2022).

References

1. Ornelas E. Endogenous Free Trade Agreements and the Multilateral Trading System / E. Ornelas // Journal of International Economics, 2005 a. – № 67. – P. 471-497.
2. Zablotska R. O. Characteristics and classification of trade barriers in the service market / R. O. Zablotska // Journal of European Economics. – 2008. – Volume 7, No. 3. – pp. 345-360.
3. Deardorff A.V. International Provision of Trade Services, Trade, and Fragmentation / A. V. Deardorff // Review of International Economics, 2001. – № 9(2). – P. 233-248.
4. Stephenson S. Approaches to Liberalizing Services / S. Stephenson // Policy Research Working Paper. – Wash., 1999. – № 2107. – 100 p.
5. Hoekman B. Services Trade and Growth / B. Hoekman, A. Mattoo // World Bank Policy Research Working Paper, 2008. – № 4461. – 38 p. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.econ.worldbank.org> (date of access: 24.06.2022).
6. Walmsley T. Relaxing the Restrictions on the Temporary Movement of Natural Persons: A Simulation Analysis / T. Walmsley, L. A. Winters // Journal of Economic Integration, 2005. – 20(4). – P. 688-736.
7. Comparative Study on Laws and Policies in the Management of Migrant Workers in ASEAN Jakarta, ASEAN Secretariat, April 2021
8. Annex Iv Schedule Of Specific Commitments On Temporary Movement Of Natural Persons. *Indonesia*. URL: <http://fta.mofcom.gov.cn/rcep/rceppdf/08%20ID's%20Annex%20IV.pdf> (date of access: 24.06.2022).
9. Beyond borders? Africans prefer self-reliant development but remain skeptical of free trade and open borders. AD433. URL: <https://www.afrobarometer.org/publications/ad433-beyond-borders-africans-prefer-self-reliant-development-remain-skeptical-free> (date of access: 23.06.2022).
10. Triangle in ASEAN. International Labour Organization. URL: https://www.ilo.org/asia/projects/WCMS_428584/lang--en/index.htm (date of access: 24.06.2022).

Надійшла до редколегії 30.11.22

R. Zablotska, Dr Hab. (Economics), Prof.,
O. Shepel, Assist.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE REGULATION OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION IN REGIONAL INTEGRATION AGREEMENTS

The globalization of world economic relations is one of the main trends of our time, which not only affects the economic life, but also has deep political and social consequences. It leads to dynamic development of international integration, which is an integral part of international economic relations, along with global capital, commodity, labor and technology transfer markets. Deeper integration at the regional level established institutional distribution platform for multilateral cooperation.

Intensification of regional and multilateral liberalization of trade in services is carried out by transformation not only of the basic economic relations between countries, but also between institutions that define the matrix behavior of economic agents. One of the sign of economic integration is the liberalization of labor movement in order to combine the resources and efforts of countries in solving issues of internal integration cooperation in the field of regulating labor migration flows. There are many barriers in the field of international labor movement, including migration flows within the framework of integration associations. Therefore, the central focus of this research in terms of increased regionalization of the world economy, it becomes precisely the analysis of the principles and tools of institutional regulation of labor migration in integration associations, its evolution, as well as a comprehensive assessment of economic and social consequences of this process. The key issue of institutional regulation of international labor migration in regional integration associations is the optimization of regional and global level of cooperation based on WTO rules and principles.

Keywords: global economy, international trade in services, regional trade agreements (RTA), movement of production factors, WTO, GATS, liberalization of global trade in services.